Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (голям състав)

4 февруари 2025 година*

„Преюдициално запитване — Политика относно убежището — Статут на бежанец или статут на субсидиарна закрила — Директива 2011/95/ЕС — Член 34 — Достъп до средства за интегриране — Задължение за успешно полагане на изпит за проверка на интегрирането в обществото, чието неизпълнение е наказуемо с глоба — Лице, ползващо се от международна закрила, което не е положило успешно такъв изпит в рамките на сроковете — Задължение за плащане на глоба — Задължение за поемане на пълните разходи за курсовете и изпитите за проверка на интегрирането в обществото — Възможност за получаване на заем с цел изплащане на тези разходи“

По дело C-158/23 [Keren] [i]

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Raad van State (Държавен съвет, Нидерландия) с акт от 15 март 2023 г., постъпил в Съда на 15 март 2023 г., в рамките на производство по дело

T.G.

срещу

Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid,

СЪДЪТ (голям състав),

състоящ се от: K. Lenaerts, председател, T. von Danwitz, заместник-председател, K. Jürimäe, C. Lycourgos, I. Jarukaitis, A. Kumin, N. Jääskinen и M. Gavalec, председатели на състави, E. Regan (докладчик), I. Ziemele и Z. Csehi, съдии,

генерален адвокат: L. Medina,

секретар: A. Lamote, администратор,

предвид изложеното в писмената фаза на производството и в съдебното заседание от 20 февруари 2024 г.,

като има предвид становищата, представени:

– за T.G., от E. E. M. Bezem, адвокат, и S. Rafi, експерт,

* Език на производството: нидерландски.

[i] Името на настоящото дело е измислено. То не съвпада с истинското име на никоя от страните в производството.

– за нидерландското правителство, от M. K. Bulterman, H. S. Gijzen и C. Schillemans, в качеството на представители,

– за Европейската комисия, от A. Azéma, J. Hottiaux и S. Noë, в качеството на представители,

след като изслуша заключението на генералния адвокат, представено в съдебното заседание от 6 юни 2024 г.,

постанови настоящото

Решение

1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на член 34 от Директива 2011/95/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 13 декември 2011 година относно стандарти за определянето на граждани на трети държави или лица без гражданство като лица, на които е предоставена международна закрила, за единния статут на бежанците или на лицата, които отговарят на условията за субсидиарна закрила, както и за съдържанието на предоставената закрила (ОВ L 337, 2011 г., стр. 9).

2 Запитването е отправено в рамките на спор между T.G. и Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (министър на социалните въпроси и заетостта, Нидерландия) (наричан по-нататък „министърът“) по повод на решение, с което последният, от една страна, налага глоба в размер на 500 евро на T.G., поради това че в предвидения срок последният не е положил успешно изпита за проверка на интегрирането в обществото, предвиден в нидерландското право за лицата, на които е предоставена международна закрила, и от друга страна, разпорежда на T.G. да погаси заема в размер на 10 000 евро, отпуснат му от нидерландските държавни органи, за да му позволи да финансира разходите по програмата за интегриране в обществото.

Правна уредба

Международното право

3 Конвенцията за статута на бежанците, подписана в Женева на 28 юли 1951 г. (Recueil des traités des Nations unies, том 189, стр. 150, № 2545 (1954), влиза в сила на 22 април 1954 г. Тя е допълнена и изменена с Протокола за статута на бежанците, подписан в Ню Йорк на 31 януари 1967 г. и влязъл в сила на 4 октомври 1967 г. (наричана по-нататък „Женевската конвенция“).

4 Член 34 от Женевската конвенция („Натурализация“) предвижда:

„Договарящите страни се задължават да улесняват според възможностите си асимилацията и натурализацията на бежанците. Те се задължават да полагат в частност всички усилия за ускоряване на процедурите по натурализацията, както и за свеждане до минимум на таксите и разходите по тези процедури“.

Правото на Съюза

Директива 2003/109/ЕО

5 Член 5 от Директива 2003/109/ЕО на Съвета от 25 ноември 2003 година относно статута на дългосрочно пребиваващи граждани от трети страни (ОВ L 16, 2004 г., стр. 44; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 6, стр. 225) е озаглавен „Условия, свързани с получаването на статут на дългосрочно пребиваващ“ и предвижда в параграф 2:

„Държавите членки могат да изискат гражданите на третите страни да отговарят на условията за интеграция съгласно тяхното национално право“.

Директива 2011/95

6 Съображения 12, 41 и 47 от Директива 2011/95 гласят:

„(12) Основната цел на настоящата директива е, от една страна, да гарантира прилагането от държавите членки на общи критерии за определяне на лицата, които реално се нуждаят от международна закрила, и от друга страна, да гарантира минимално равнище на обезщетения за тези лица във всички държави членки.

[…]

(41) За да се активизира реалното ползване от лицата, на които е предоставена международна закрила, на правата и предимствата, посочени в настоящата директива, е необходимо да бъдат отчетени техните специфични нужди и конкретните предизвикателства за интеграцията, пред които те са изправени. Такова отчитане обикновено не следва да води до по-благоприятно третиране от това, предвидено за техните собствени граждани, без да се засяга възможността държавите членки да въвеждат или запазват по-благоприятни стандарти.

[…]

(47) Специфичните нужди и особености на положението на лицата, на които е предоставен статут на бежанец, и на лицата, на които е предоставен статут на субсидиарна закрила, следва да бъдат отчетени, доколкото е възможно, в програмите за интеграция, осигурени за тях, като се включва, когато е целесъобразно, езиково обучение и предоставянето на информация относно индивидуалните права и задължения, свързани със статута им на закрила в съответната държава членка“.

7 Член 1 от тази директива е озаглавен „Цел“ и гласи:

„Целта на настоящата директива е установяването на стандарти за определянето на граждани на трети държави или на лица без гражданство като лица, на които е предоставена международна закрила, за единния статут на бежанците или на лицата, които отговарят на условията за субсидиарна закрила[,] и за съдържанието на предоставената закрила“.

8 Глава VII от тази директива е озаглавена „Съдържание на международната закрила“ и обхваща членове 20—35.

9 Член 20 от същата директива е озаглавен „Общи правила“ и параграф 3 от него гласи:

„При изпълнението на настоящата глава държавите членки вземат предвид особеното положение на уязвимите лица, като например непълнолетни лица, непридружени непълнолетни лица, лица с увреждания, възрастни хора, бременни жени, самотни родители, придружени от непълнолетните си деца, жертви на трафик на хора, лица с психични разстройства и лица, които са били подложени на изтезания, изнасилване или други тежки форми на психологическо, физическо или сексуално насилие“.

10 Съгласно член 24 от Директива 2011/95, озаглавен „Разрешения за пребиваване“:

„1. Във възможно най-кратък срок след предоставянето на международната закрила държавите членки издават на лицата, на които е предоставен статут на бежанец, разрешение за пребиваване, валидно за най-малко три години и подлежащо на подновяване, освен ако наложителни причини, свързани с националната сигурност или с обществения ред, изискват друго и без да се засяга член 21, параграф 3.

Без да се засяга член 23, параграф 1, на членовете на семейството на лицата, на които е предоставен статут на бежанец, може да бъде издадено разрешение за пребиваване, валидно за най-много три години и подлежащо на подновяване.

2. Във възможно най-кратък срок след предоставянето на международна закрила държавите членки издават на лицата, на които е предоставен статут на субсидиарна закрила, и на членовете на техните семейства подлежащо на подновяване разрешение за пребиваване, валидно за най-малко една година и в случай на подновяване — за най-малко две години, освен ако наложителни причини, свързани с националната сигурност или с обществения ред, изискват друго“.

11 Член 34 от тази директива е озаглавен „Достъп до средства за интегриране“ и гласи:

„С цел да се улесни интегрирането на лицата, на които е предоставена международна закрила, в обществото, държавите членки осигуряват достъп до програми за интегриране, каквито преценят за подходящи, за да вземат предвид специфичните нужди на лицата, на които е предоставен статут на бежанец или статут на субсидиарна закрила, или създават предварителни условия, гарантиращи [достъпа до] тези програми“.

Нидерландското право

12 Wet houdende algemene regels van bestuursrecht (algemene wet bestuursrecht) (Закон за определяне на общите правила на административното право (Общ административен закон) от 4 юни 1992 г. (Stb. 1992, бр. 315), в приложимата си към спора в главното производство редакция, предвижда в член 3:4:

„1. Административният орган претегля пряко засегнатите от решението интереси в границите, установени от закона или от естеството на упражняваната компетентност.

2. Неблагоприятните последици на решението за едно или няколко заинтересовани лица не могат да бъдат несъразмерни с преследваните с решението цели“.

13 Член 5:46 от този закон в приложимата си към спора в главното производство редакция предвижда в параграф 2:

„Ако размерът на административната глоба не е определен със законова разпоредба, административният орган съобразява административната глоба с тежестта на нарушението и със степента, в която нарушителят може да бъде упрекван за извършването му. За тази цел административният орган при необходимост взема предвид обстоятелствата, при които е извършено нарушението. […]“.

14 Wet inburgering (Закон за интегриране в обществото), в приложимата си към спора в главното производство редакция, (наричан по-нататък „Законът за интегриране в обществото“), предвижда в член 3:

„Задължение за интегриране в обществото има чуждестранен гражданин, който пребивава законно по смисъла на член 8, букви a) и c) от Wet tot algehele herziening van de Vreemdelingenwet (Vreemdelingenwet 2000) (Закон за цялостно изменение на Закона за чужденците (Закон за чужденците от 2000 г.) от 23 ноември 2000 г. (Stb. 2000, бр. 495), и които:

a. пребивава в Нидерландия с цел, различна от тази за временно пребиваване, или

b. е религиозен служител“.

15 Член 6 от Закона за интегриране в обществото гласи:

„1. Министърът освобождава заинтересованото лице от задължението му за интегриране в обществото, когато лицето докаже, че поради психическо или физическо увреждане или умствена изостаналост трайно не е в състояние да положи успешно изпита за проверка на интегрирането в обществото.

2. Министърът освобождава лицето, което е длъжно да се интегрира в обществото, от частите на изпита за проверка на интегрирането в обществото, посочени в член 7, параграф 2, букви b) и c), ако въз основа на доказаните усилия, положени от лицето, което има това задължение, е видно, че не може разумно да се очаква то да изпълни тези части“.

16 Съгласно член 7 от този закон:

„1. Лицето, което е длъжно да се интегрира в обществото, преминава успешно:

a. изпита за проверка на интегрирането в обществото или

b. получава диплома, удостоверение или друг документ по смисъла на член 5, параграф 1, буква c).

2. Изпитът за проверка на интегрирането в обществото включва следните части:

[…]

b. изпит за проверка на устните и писмените познания по нидерландски език, отговарящи най-малко на ниво A 2 от Общата европейска референтна рамка за езиците [(OEPP)], и

c. изпит за проверка на познанията за нидерландското общество.

[…]

4. Министърът предлага частите на изпита за интегриране в обществото, посочени в параграф 2, букви b) и c)“.

17 Член 7b от посочения закон гласи:

„1. Лицето, което има задължение за интегриране в обществото, полага успешно в срок от три години частите на изпита за проверка на интегрирането в обществото, посочени в член 7, параграф 2, букви b) и c).

2. Тригодишният срок по параграф 1 започва да тече от момента, в който чуждестранният гражданин има задължение за интегриране в обществото.

3. Министърът удължава посочения в параграф 1 тригодишен срок:

a. ако лицето, което има задължение за интегриране в обществото, докаже, че не може да бъде упрекнато, че не е положило успешно в срок тези части на изпита за проверка на интегрирането в обществото или

b. за максимален срок от две години, който не подлежи на подновяване, когато лицето посещава или е посещавало курс за оградмотяване преди изтичането на този срок“.

18 Член 16 от същия закон гласи следното:

„1. След направено искане министърът предоставя заем на лицето, което има задължение за интегриране в обществото, ако са изпълнени правилата, които се установяват със или по силата на подзаконов нормативен акт, що се отнася до условията, при които се отпуска заемът, до начина, по който той се отпуска, и до участието в институция, която провежда курсове за обучение, в курс за обучение с оглед полагането на изпита за интегриране в обществото или получаването на диплома, удостоверение или друг документ, посочен в член 5, параграф 1, буква c).

2. Правото на получаване на заем не съществува или вече не съществува, ако лицето, което има задължение за интегриране в обществото:

[…]

b. не е изпълнило това задължение шест години след изтичането на срока по член 7b, параграф 1 или на удължения срок съгласно член 7b, параграф 3, или съгласно правилата, установени от или по силата на член 8, параграф 1, уводна част и буква a).

3. Сумата по заема се изплаща на институцията, провеждаща курсовете, и на изпитния център, определени от лицето, което има задължение за интегриране в обществото.

4. Лицето, което има или по-рано е имало задължението да се интегрира в обществото, погасява заема заедно с лихвите, изчислени съгласно правилата, които се установяват от или по силата на подзаконов нормативен акт.

[…]“.

19 Член 31 от Закона за интегриране в обществото предвижда в параграф 1:

„Министърът налага административна глоба на лицето, което има задължение да се интегрира в обществото и не е положило успешно частите на изпита за проверка на интегрирането в обществото, посочени в член 7, параграф 2, букви b) и c), в срока, определен в член 7b, параграф 1 или в удължения срок съгласно член 7b, параграф 3 или съгласно правилата, установени по силата на член 8, параграф 1, уводна част и буква a). […]“.

20 Член 32 от този закон гласи:

„В решението за налагане на глобата, посочена в член 31, параграф 1, министърът установява нов максимален срок от две години, в рамките на който лицето, което е длъжно да се интегрира в обществото, трябва, след като бъде уведомено за решението за налагане на глобата, да положи успешно частите на изпита за проверка на интегрирането в обществото, посочени в член 7, параграф 2, букви b) и c)“.

21 Съгласно член 33 от посочения закон:

„1. Министърът налага административна глоба на лицето, което е длъжно да се интегрира в обществото и не е положило успешно частите на изпита за проверка на интегрирането в обществото, посочени в член 7, параграф 2, букви b) и c), в срока, установен в член 32. Член 32 се прилага mutatis mutandis.

2. Ако след изтичането на срока, установен в член 32, лицето, което е длъжно да се интегрира в обществото, не положи успешно частите на изпита за проверка на интегрирането в обществото, посочени в член 7, параграф 2, букви b) и c), министърът налага на това лице административна глоба на всеки две години“.

22 Besluit inburgering (Правилник за интегриране в обществото), в приложимата си към спора в главното производство редакция, (наричан по-нататък „Правилникът за интегриране в обществото“) предвижда в член 2.8a:

„1. След направено искане министърът предоставя освобождаване от задължението за интегриране в обществото, ако счита, че лице, което има това задължение, доказано е изпълнило в достатъчна степен програмата за интегриране в обществото. […]“.

23 Член 4.1a от Правилника за интегриране в обществото гласи:

„1. При спазване на разпоредбите на член 16, параграф 2 от Закона [за интегриране в обществото], на лицето, което е длъжно да се интегрира в обществото, може да се предостави заем в размер до 10 000 евро за покриване на разходите за:

a. посещаване на курс за обучение по частите, посочени в член 7, параграф 2, букви b) и c) от този закон, на изпита за проверка на интегрирането в обществото или на държавния изпит по нидерландски език като втори език I или II, посочен в член 7.3.1, параграф 1, буква c) от Wet houdende bepalingen met betrekking tot de educatie en het beroepsonderwijs (Wet educatie en beroepsonderwijs) [(Закон, с който се регламентират професионалното образование и обучение (Закон за професионалното образование и обучение)] от 31 октомври 1995 г. (Stb. 1995, бр. 501),

b. явяване на държавния изпит, посочен в буква а), или на изпита за проверка на интегрирането в обществото, или

c. посещаване на курс за огрмотяване.

2. Размерът на заема се определя въз основа на размера на референтните доходи, изчислявани в съответствие с член 8, параграфи 1, 2, 3 и 5 от Algemene wet inkomensafhankelijke regelingen (Общ закон за схемите, основани на условия, свързани с доходите) от 23 юни 2005 г. (Stb. 2005, 345), на лицето, което е длъжно да се интегрира в обществото, и на партньора му, както е посочено в член 3 от този общ закон.

3. Параграф 2 не се прилага за лицето, което има задължение за интегриране в обществото, посочено в параграф 1, което пребивава законно на основание на:

a. разрешение за пребиваване за определен срок на основание предоставяне на убежище или

[…]

4. Заемът, предназначен за посещаване на курс, се отпуска само ако лицето, което има задължение за интегриране в обществото, посещава институция, провеждаща курсове, която притежава удостоверение по член 9, параграф 1 от Закона [за интегриране в обществото] или знак по член 12a, параграф 1 от този закон“.

24 Член 4.2 от Правилника за интегриране в обществото гласи:

„1. При спазване на разпоредбите на член 16, параграф 1, второ изречение от Закона [за интегрирането в обществото], лицето, което е длъжно да се интегрира в обществото, има право да ползва заема в срока по [член] 7b, параграф 1 от този закон, в удължения срок по [член] 7b, параграф 3 […] от споменатия закон и в срока, указан в решението за налагане на глобата, посочен в членове 29 и 32 от същия закон“.

25 Член 4.6 от този правилник предвижда:

„1. Срокът за погасяване е до десет години. […]“.

26 Член 4.9 от този правилник предвижда:

„Ако длъжникът не е в състояние да плаща определената в съответствие с член 4.8 месечна вноска, той може да подаде искане до министъра, за да се определи финансовото му състояние за оставащия период на погасяване“.

27 Съгласно член 4.13 от същия правилник:

„1. По искане на лицето, което има задължение за интегриране в обществото, дългът може да бъде изцяло или частично опростен от министъра, в случаите, които следва да се определят с наредба на министъра. […]

3. Извършва се служебно пълно опрощаване на дълга на чуждестранните граждани, посочени в член 4.1a, параграф 3, които имат задължението да се интегрират в обществото, считано от 1 януари 2013 г. или след тази дата, ако:

a. обучението, водещо до декларацията за участие по член 7, параграф 2, буква a) от Закона [за интегриране в обществото], е завършено и частите на изпита за проверка на интегрирането в обществото, посочени в член 7, параграф 2, букви b) и c) от този закон, са успешно положени,

b. по силата на член 5 от Закона [за интегриране в обществото] се прилага освобождаване от задължението за интегриране в обществото или

c. задължението за интегриране в обществото отпада съгласно член 6, параграфи 1—3 от Закона [за интегриране в обществото].

4. Опрощаването на дълга по параграф 3 се извършва само ако обстоятелството по букви a), b) или c) от него е настъпило в срока по член 7a, параграф 1 от Закона [за интегриране в обществото] или в срока по член 7b, параграф 1 от този закон, или в удължения срок съгласно член 7a, параграф 3 от посочения закон или член 7b, параграф 3 от него, или съгласно или по силата на член 8, параграф 1, буква a) от същия закон“.

28 Regeling inburgering (Наредба за интегрирането в обществото), в приложимата си към спора в главното производство редакция, предвижда в член 3.1:

„Разходите за изпит, посочени в член 3.3, параграф 1 от Правилника за интегриране в обществото, възлизат на:

a. 50,00 евро за всяка от частите на изпита за проверка на интегрирането в обществото, посочени в член 3.9, параграф 2, букви a)—c) от този правилник,

b. 60,00 евро за частта от изпита за проверка на интегрирането в обществото, посочена в член 3.9, параграф 2, буква d) от него,

c. 40,00 евро за частта от изпита за проверка на интегрирането в обществото, посочена в член 3.9, параграф 3, буква a) от посочения правилник,

d. 40,00 евро за частта от изпита за проверка на интегрирането в обществото, посочена в член 3.9, параграф 3, буква b) от същия правилник. […]“.

29 Beleidsregel boetevaststelling inburgering (Насоките за определяне на глобите в контекста на интегрирането в обществото), в приложимата си към спора в главното производство редакция, предвиждат в член 1:

„При определяне на размера на глобата, посочена в член 34, уводна част и букви c) и d) от [Закона за интегриране в обществото], се взема предвид следното:

a. броят часове, в които лицето, което има задължение за интегриране в обществото, е участвало в курс за интегриране в обществото или в курс по нидерландски език като втори език в институция, която носи знака „Blik op Werk“,

b. броят пъти, в които лицето, което има задължение за интегриране в обществото, се е явявало на частите от изпита за проверка на интегрирането в обществото или на държавния изпит по нидерландски език като втори език,

c. броят части на изпита за проверка на интегрирането в обществото или на държавния изпит по нидерландски език като втори език, които лицето, което има задължение за интегриране в обществото, е издържало.

2. Размерът на глобата се определя въз основа на таблицата на глобите, съдържаща се в приложението към настоящите насоки“.

30 Таблицата в член 1, параграф 2 от приложението към тези насоки цели да определи размера на глобата в зависимост от броя посещавани часове от заинтересованото лице в курс за интегриране в обществото или в курс по нидерландски език като втори език и от броя пъти, в които това лице се е явявало на частите на изпита за проверка на интегрирането в обществото или на държавния изпит по нидерландски език като втори език. В тази разпоредба се уточнява и следното:

„Лице, което е участвало най-малко 300 часа в курс за интегриране в обществото или в курс по нидерландски език като втори език и поне два пъти не е положило успешно частите на изпита за проверка на интегрирането в обществото или на държавния изпит по нидерландски език като втори език, може да ползва удължаване на срока за интегриране в обществото на основание член 2.4c, параграф 1 от Правилника за интегриране в обществото, поради превишаване на срока за интегриране в обществото, за което не може да бъде упрекнато. В този случай не се налага глоба“.

31 Съгласно този член 1, параграф 2 размерът на глобата, определен въз основа на тази таблица, се намалява в зависимост от успешното полагане на частите на изпита за проверка на интегрирането в обществото или на държавния изпит по нидерландски език като втори език по следния начин:

„1 успешно положена част на изпита: 20 % намаляване на размера на глобата,

2 успешно положени части на изпита: 40 % намаляване на размера на глобата,

3 успешно положени части на изпита: 60 % намаляване на размера на глобата,

4 или повече успешно положени части на изпита: 80 % намаляване на размера на глобата“.

Спорът в главното производство и преюдициалните въпроси

32 Жалбоподателят в главното производство, който е еритрейски гражданин, пристига в Нидерландия на 17-годишна възраст и впоследствие е признат за лице, на което е предоставена международна закрила. На 8 януари 2016 г., когато жалбоподателят в главното производство е на 18 години, министърът го уведомява, че считано от 1 февруари същата година, има задължението да се интегрира в обществото по силата на Закона за интегриране в обществото, което означава, че по принцип за три години трябва да положи успешно всички части на изпита за проверка на интегрирането в обществото. Министърът удължава този срок няколко пъти, последно до 1 февруари 2020 г., с мотива че жалбоподателят в главното производство е пребивавал трайно в приемен център за

търсещи убежище лица и е преминал обучение. Впоследствие жалбоподателят в главното производство се записва в няколко курса и изпита за проверка на интегрирането в обществото. Той обаче не се явява на някои курсове и изпити и не преминава успешно тези, на които се явява.

33 С решение от 31 март 2020 г. министърът налага на жалбоподателя в главното производство глоба в размер на 500 евро и приема, че той трябва да погаси изцяло заема, който е взел от Dienst Uitvoering Onderwijs (Изпълнителна агенция за образование, Нидерландия), в размер на 10 000 евро, тъй като не е изпълнил в предвидения срок програмата за интегриране в обществото.

34 С решение от 25 февруари 2021 г. министърът обявява за неоснователна жалбата, подадена по административен ред от жалбоподателя в главното производство срещу решението му от 31 март 2020 г.

35 С решение от 4 ноември 2021 г. сезираният Rechtbank (Първоинстанционен съд, Нидерландия) обявява за неоснователна жалбата на жалбоподателя в главното производство срещу това решение от 25 февруари 2021 г. Всъщност тази юрисдикция постановява, че разглежданата в главното производство национална правна уредба не нарушава член 34 от Директива 2011/95, тъй като установява система, предлагаща възможности за удължаване на срокове, освобождаване от и отпадане на задължения, която позволява да се възприеме индивидуален подход, ако е необходимо. Освен това според тази юрисдикция отпуснатият заем може да бъде погасен в зависимост от финансовото състояние на заинтересованото лице. Според нея принципът на пропорционалност не е нарушен, тъй като министърът е взел предвид всички посочени обстоятелства и ги е преценил по обоснован начин. Според посочената юрисдикция министърът е отчел в достатъчна степен личното положение на жалбоподателя в главното производство, като е удължил срока за интегриране в обществото от три на четири години и като е намалил размера на наложената глоба. Накрая, като препраща към решение от 4 юни 2015 г., P и S (C-579/13, EU:C:2015:369), същата юрисдикция приема, че размерът на тази глоба не е бил твърде висок и че министърът не е бил длъжен да се откаже да наложи посочената глоба или да се позове на задължението за погасяване на заема.

36 На 2 декември 2021 г., т.е. година и десет месеца след изтичането на срока за интегриране в обществото, задължението за интегриране в обществото на жалбоподателя в главното производство отпада, тъй като според министъра към въпросния момент той е положил достатъчно усилия, за да завърши програмата за интегриране в обществото. Това отпадане обаче не засяга задължението му да плати глобата и да погаси заема.

37 Жалбоподателят в главното производство подава жалба срещу решението от 4 ноември 2021 г. пред Raad van State (Държавен съвет, Нидерландия), който е запитващата юрисдикция.

38 В жалбата си жалбоподателят в главното производство твърди, че член 34 от Директива 2011/95 е транспониран неправилно в нидерландското право. Всъщност от този член произтичало позитивно право на интегриране, но високият размер на глобата и задължението за погасяване на заема, предвидени в нидерландското право, напротив, препятствали това интегриране. Високите разходи, предвидени в това право, също представлявали пречка за достъпа до програмите за интегриране. Освен това в посоченото право не се отчитали в достатъчна степен специфичните нужди и конкретните

предизвикателства за интегрирането на лицата, на които е предоставена международна закрила. По-специално поради тези причини министърът е трябвало да откаже да наложи глоба и да иска погасяването на заема в случая.

39 Според министъра Директива 2011/95 не е пречка за режима на интегриране в обществото, предвиден в нидерландското право, тъй като жалбоподателят в главното производство е имал възможност да участва в програми за интегриране, както изисквал член 34 от тази директива. Освен това от решение от 4 юни 2015 г., P и S (C-579/13, EU:C:2015:369) следвало, че глобата като стимул за изпълнение на програмата за интегриране в обществото е приемлива и че наложената на жалбоподателя в главното производство глоба е подходяща и необходима. Обстоятелството, че жалбоподателят в главното производство трябва да погаси целия заем, не било необосновано. По естеството си заемите трябвало да се погасяват изцяло, а задължението за интегриране в обществото на жалбоподателя в главното производство отпаднало чак дълго след изтичането на определения срок.

40 Предвид изтъкнатите пред нея основания запитващата юрисдикция иска да се установи дали член 34 от Директива 2011/95 допуска налагането на задължение за интегриране в обществото на лицата, на които е предоставена международна закрила, което включва задължението за успешно полагане на съответните изпити по принцип в срок от три години, като при неизпълнение се налага глоба, и дали допуска разходите за програмите за интегриране да бъдат поети от лицата, които имат това задължение.

41 Що се отнася, на първо място, до задължението за интегриране в обществото, запитващата юрисдикция отбелязва, че в точка 48 от решение от 4 юни 2015 г., P и S (C-579/13, EU:C:2015:369), Съдът несъмнено е приел, че задължението за успешно полагане на изпит за интегриране в обществото позволява да се гарантира придобиването от съответните граждани на трети страни на познанията, които са безспорно полезни за установяване на връзки с приемащата държава членка, и че такова задължение, заедно с предвидена за неизпълнението му глоба, може да допринесе за постигането на целите по Директива 2003/109. Запитващата юрисдикция обаче се колебае да транспонира тези насоки в главното производство, тъй като член 5, параграф 2 от тази директива предоставя на държавите членки възможността да налагат задължение за интегриране, докато такава възможност не е предвидена в Директива 2011/95. Друга разлика между тези два текста се състои във факта, че последната директива се отнася до лица, които се нуждаят от закрила, но не желаят непременно да се установят трайно в приемащата държава членка.

42 Освен това запитващата юрисдикция отбелязва, от една страна, че от точка 95 от решение от 24 юни 2015 г., T. (C-373/13, EU:C:2015:413), изглежда, следва, че държавите членки не разполагат с право на преценка за това дали да предоставят или да откажат да предоставят съществените предимства, гарантирани от Директива 2011/95, сред които е правото на достъп до програмите за интегриране. Според запитващата юрисдикция обаче се поставя въпросът дали задължението за интегриране представлява ограничение на това право, или дали това задължение само гарантира, че съответните лица действително се интегрират.

43 От друга страна, тази юрисдикция подчертава, че в предложението си за регламент за замяна на Директива 2011/95 (Предложение за регламент на Европейския парламент и на Съвета от 13 юли 2016 година относно стандартите за условията, на които трябва да отговарят гражданите на трети държави или лицата без гражданство, за да може да им бъде предоставена международна закрила, за единен статут на бежанците или на лицата,

които отговарят на условията за субсидиарна закрила, и за съдържанието на предоставената закрила и за изменение на Директива 2003/109/ЕО на Съвета от 25 ноември 2003 г. относно статута на дългосрочно пребиваващи граждани от трети страни (COM(2016) 466 final), Европейската комисия въвежда разпоредба, която изрично предвижда, че „[д]ържавите членки могат да направят задължително участието [в] мерки[те]за интеграция“. Така според запитващата юрисдикция възниква въпросът дали от това трябва да се направи извод, че такова задължение все още не е предвидено в Директива 2011/95, или това предложение само закрепва вече съществуваща възможност.

44 В случай че може да бъде наложено задължение за интегриране в обществото, запитващата юрисдикция счита, че по принцип министърът има право да наложи глоба за неизпълнение на това задължение, стига тя да е пропорционална.

45 На второ място, що се отнася до разходите за програмите за интегриране, запитващата юрисдикция счита, че налагането на задължение за заплащане на всички тези разходи на лицата, на които е предоставена международна закрила, противоречи на член 34 от Директива 2011/95, като се имат предвид високият размер на посочените разходи и по правило ограничената платежоспособност на тези лица. Възможността да се поиска заем, за да се финансират същите разходи, не би променила нищо в това отношение. Макар да може да се твърди, че самите лица, на които е предоставена международна закрила, имат контрол върху своевременното изпълнение на съответните програми и следователно върху задължението за погасяване на заема, това не променя факта, че посоченият член 34 задължава държавите членки да гарантират достъпа до програмите за интегриране за всички лица, на които е предоставена международна закрила. Запитващата юрисдикция допълва, че обстоятелството, че съответните лица могат да сключат споразумение относно реда и условията за плащане, не изглежда от значение, тъй като задължението за погасяване на значителен дълг остава за период до десет години, което може да възпрепятства действителното интегриране в приемащата държава членка.

46 На трето място, възниква въпросът дали размерите на глобата и на заема застрашават постигането на целта и полезното действие на член 34 от Директива 2011/95. В това отношение запитващата юрисдикция подчертава, че административният орган и евентуално националният съд са длъжни да намалят глобата, ако това е необходимо, за да я направят пропорционална. Въпреки това заемът, който може да бъде отпуснат, в размер до 10 000 евро, би могъл, заедно с глобата, да се счита за надхвърлящ необходимото за постигане на преследваната с член 34 цел, а именно улесняване на интегрирането. Ако споразумението относно реда и условията за погасяване, в рамките на което се взема предвид платежоспособността на съответното лице, би могло да смекчи това обстоятелство, отчитането на тази платежоспособност би могло също да представлява отрицателен стимул за лицето да работи, което вреди на неговото интегриране.

47 При тези обстоятелства Raad van State (Държавен съвет) решава да спре производството и да постави на Съда следните преюдициални въпроси:

„1. Трябва ли член 34 от Директива [2011/95] да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба като предвидената в член 7b от [Закона за интегриране в обществото], по силата на която лицата, на които е предоставена международна закрила, имат задължението да положат успешно изпит за интегриране в обществото, чието неизпълнение е наказуемо с глоба?

2. Трябва ли член 34 от Директива [2011/95] да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба, съгласно която лицата, на които е предоставена международна закрила, по принцип сами поемат всички разходи по програмите за интегриране?

3. При отговора на втория въпрос от значение ли е, че лицата, на които е предоставена международна закрила, могат да получат държавен заем, за да заплатят разходите по програмите за интегриране, и че този заем се опрощава, ако те издържат навреме изпита за интегриране в обществото или навреме бъдат освободени от задължението за интегриране или задължението отпадне?

4. Ако член 34 от Директива [2011/95] допуска на лицата, на които е предоставена международна закрила, да бъде наложено задължение за успешно полагане на изпит за интегриране в обществото, чието неизпълнение е наказуемо с глоба, и да поемат всички разходи по програмите за интегриране, накърнява ли размерът на заема, който следва да се погаси евентуално в съчетание с глобата, постигането на целта и полезното действие на член 34 от [тази директива]?“.

По преюдициалните въпроси

По първия въпрос

48 С първия си въпрос запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали член 34 от Директива 2011/95 трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска правна уредба на държава членка, по силата на която лицата, на които е предоставена международна закрила, имат задължението да положат успешно изпит за интегриране в обществото, чието неизпълнение е наказуемо с глоба.

49 Както е постановил Съдът, докато се ползват с този статут, лицата, на които е предоставена международна закрила, трябва да разполагат с правата, гарантирани им от Директива 2011/95, сред които е правото на достъп до програмите за интегриране, предвидено в член 34 от тази директива (вж. по аналогия решение от 24 юни 2015 г., T., C-373/13, EU:C:2015:413, т. 95 и 97).

50 За да се определи дали член 34 от Директива 2011/95 не допуска национална правна уредба като разглежданата в главното производство, трябва да се вземат предвид неговият текст, контекстът, в който той се вписва, и целите на правната уредба, от която той е част (вж. по аналогия решение от 12 септември 2024 г., Sagrario, C-63/23, EU:C:2024:739, т. 37 и цитираната съдебна практика).

51 Най-напред, що се отнася до използваната в член 34 от Директива 2011/95 формулировка, от нея следва, че с цел да се улесни интегрирането на лицата, на които е предоставена международна закрила, в обществото, държавите членки им осигуряват достъп до програми за интегриране, каквито преценят за подходящи, за да вземат предвид специфичните нужди на лицата, на които е предоставен статут на бежанец или статут на субсидиарна закрила, или създават предварителни условия, гарантиращи достъпа до тези програми.

52 Следователно, макар този член да задължава държавите членки да гарантират на лицата, на които е предоставена международна закрила, достъп до програми за интегриране, каквито преценят за подходящи, за да вземат предвид специфичните им нужди, за разлика от това неговият текст не позволява да се определи дали държава членка може да направи задължително участието в програма за интегриране или дори успешното полагане на съответния изпит, като при неизпълнение се налага глоба.

53 По-нататък, що се отнася до контекста, в който се вписва член 34 от Директива 2011/95, следва да се припомни, че съгласно член 1 от тази директива целта ѝ е установяването на стандарти за определянето на граждани на трети държави или на лица без гражданство като лица, на които е предоставена международна закрила, за единния статут на бежанците или на лицата, които отговарят на условията за субсидиарна закрила, и за съдържанието на предоставената закрила.

54 Това съдържание на международната закрила е предмет на глава VII от Директива 2011/95, която включва редица права и предимства, сред които фигурират, освен достъпът до програми за интегриране, посочен в този член 34, по-специално достъпът до информация (член 22 от Директива 2011/95), достъпът до работа (член 26 от тази директива), достъпът до образование (член 27 от посочената директива), достъпът до процедури за признаване на квалификации (член 28 от същата директива), социалните грижи (член 29 от Директива 2011/95), медицинските грижи (член 30 от тази директива), достъпът до жилищно настаняване (член 32 от посочената директива) и свободата на придвижване в рамките на държава членка (член 33 от същата директива).

55 Впрочем, макар тези други права и предимства също да допринасят за осигуряване на действително интегриране на лицето, на което е предоставена международна закрила, в обществото на приемащата държава членка, безспорно е, че упражняването им на свой ред е улеснено или дори по същество обусловено от факта, че благодарение на програмите за интегриране, посочени в споменатия член 34, заинтересованото лице е могло да придобие необходимите, по-специално езикови, знания.

56 Поради това придобиването на тези знания и следователно участието в тези програми на лицата, на които е предоставена международна закрила, които все още не притежават посочените знания, представляват важно средство както за да се осигури интегрирането на тези лица в обществото на приемащата държава членка, така и за да им се позволи да упражняват ефективно правата и предимствата, предвидени от Директива 2011/95.

57 Следва обаче да се отбележи, че видно по-специално от съображения 41 и 47 от Директива 2011/95, в светлината на които трябва да се тълкува член 34 от нея, е необходимо да бъдат отчетени специфичните нужди на лицата, на които е предоставена международна закрила, и конкретните предизвикателства за интеграцията, пред които те са изправени, и че тези специфични нужди и особености на тяхното положение следва да бъдат отчетени, доколкото е възможно, в програмите за интегриране, осигурени за тях, като се включва, когато е целесъобразно, езиково обучение.

58 Освен това, както е видно от съобщението на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите — План за действие относно интеграцията на граждани на трети държави (COM(2016) 377 final, стр. 4), индивидуалните интеграционни потребности могат да варират в зависимост по-специално от очакваната продължителност на престоя на заинтересованото лице.

59 В това отношение от член 24 от Директива 2011/95 следва, че по принцип срокът на разрешението за пребиваване, което приемащата държава членка е длъжна да издаде на лицата, на които е предоставен статут на бежанец, от една страна, и на лицата, на които е предоставен статут на субсидиарна закрила, от друга страна, е съответно най-малко три години с възможност за подновяване, и най-малко една година с възможност за подновяване. Следователно лицата, на които е предоставен единият или другият от тези статути, могат да останат на територията на приемащата държава членка за достатъчно дълъг период, за да иска законодателят на Съюза да гарантира действителното им интегриране в обществото на приемащата държава членка. Това е така по-специално когато тези лица са установени или имат намерение да се установят трайно в Европейския съюз.

60 В този контекст е важно и да се припомни, че член 34 от Женевската конвенция, в съответствие с който трябва да се тълкува член 34 от Директива 2011/95 (вж. в този смисъл решение от 14 май 2019 г., M и др. (Отнемане на статута на бежанец), C-391/16, C-77/17 и C-78/17, EU:C:2019:403, т. 74), гласи, че договарящите страни се задължават да улесняват според възможностите си асимилацията и натурализацията на бежанците, като така интегрирането на последните в този контекст се разглежда като логичен етап към евентуалната им натурализация от приемащата държава членка.

61 Накрая, що се отнася до целта, преследвана с член 34 от Директива 2011/95, както и като цяло с последната, от самия текст на този член следва, че той цели да улесни интегрирането на лицата, на които е предоставена международна закрила, в обществото на приемащата държава членка, докато, както следва от съображение 12 от нея, тази директива има за цел да гарантира прилагането на общи критерии за определяне на лицата, които се нуждаят от международна закрила, както и минимално равнище на обезщетения за тези лица във всички държави членки. Следователно държавите членки не могат да транспонират посочения член 34 по начин, който накърнява тези цели.

62 От контекстуалното и телеологичното тълкуване на член 34 от Директива 2011/95, възприето в точки 53—61 от настоящото решение, следва, че макар държавите членки да разполагат със свобода на преценка при вземането на решение относно съдържанието на програмите за интегриране, посочени в този член, както и относно практическите условия за организирането на тези програми и задълженията, които могат да бъдат възложени на участниците във връзка с това, тази свобода на преценка не трябва да се използва по начин, който би засегнал споменатите в точка 61 от настоящото решение цели или полезното действие на тази директива, или би нарушил принципа на пропорционалност. В съответствие с този принцип, който е част от общите принципи на правото на Съюза, средствата, предоставени от националната правна уредба, с която се транспонира посоченият член 34, трябва да са от естество да позволят осъществяването на посочените в същия член цели и да не надхвърлят необходимото за постигането им (вж. по аналогия решение от 9 юли 2015 г., K и A, C-153/14, EU:C:2015:453, т. 50 и 51).

63 Следователно държавите членки са длъжни да гарантират, че съдържанието на програмите за интегриране, посочени в член 34 от Директива 2011/95, както и практическите условия за организирането на тези програми и задълженията, които могат да бъдат възложени на участниците във връзка с това, не възпрепятстват непропорционално ефективния достъп на лицата, на които е предоставена международна закрила, до посочените програми или

ефективното упражняване от тези лица на другите права и предимства, които те черпят от тази директива, в който случай биха били опорочени целите на тази директива и на член 34 от нея.

64 Първият въпрос следва да се разгледа именно в светлината на тези съображения.

65 Що се отнася до разглежданото в главното производство задължение, не може да се отрече, както е посочено в точки 55 и 56 от настоящото решение, че придобиването както на езикови познания, така и на знания за обществото на приемащата държава членка, подпомага интегрирането на лицата, на които е предоставена международна закрила, в обществото на приемащата държава членка, като осигурява общуването между тези лица и гражданите на съответната държава и като насърчава взаимодействието и развитието на социалните отношения между тях. Не може също така да се отрече, че придобиването на познания по езика на приемащата държава членка улеснява упражняването от посочените лица на правата и предимствата, които те черпят от Директива 2011/95, по-специално достъпа до трудовия пазар и професионалното обучение (вж. по аналогия решения от 4 юни 2015 г., P и S, C-579/13, EU:C:2015:369, т. 47, и от 9 юли 2015 г., K и A, C-153/14, EU:C:2015:453, т. 53).

66 От тази гледна точка, доколкото участието на лицата, на които е предоставена международна закрила, които все още нямат тези познания, в програмите за интегриране и успешното полагане на изпит за проверка на интегрирането в обществото позволяват да се осигури придобиването от тези лица на знания, които безспорно са полезни за подпомагане на интегрирането им в обществото на приемащата държава членка и за упражняването на правата и предимствата, предоставени с Директива 2011/95, следва да се приеме, че национална правна уредба, която предвижда задължението за посещаване на такива програми и за успешно полагане на свързания с тях изпит, е съвместима с член 34 от тази директива, стига да отговаря на условията, припомнени в точки 62 и 63 от настоящото решение.

67 Подобна правна уредба обаче би накърнила правото, дадено на лицата, на които е предоставена международна закрила по член 34 от Директива 2011/95, и не би била от естество да позволи осъществяването на преследваната с този член цел, ако не отчита — що се отнася до съдържанието на програмите за интегриране и до практическите условия за организирането на тези програми и задълженията, които могат да бъдат възложени на участниците във връзка с това — специфичните обстоятелства, характеризиращи положението им, по-специално във връзка с равнището на познанията, което се изисква за успешното полагане на изпита за интегриране в обществото, и с достъпа до курсове и материали, необходими за подготовката на този изпит.

68 Всъщност значението на отчитането от държавите членки на специфичните нужди и на личното положение на лицата, на които е предоставена международна закрила, както и на конкретните предизвикателства за интеграцията, пред които те са изправени, произтича от самия текст на член 34 от Директива 2011/95, както и от съображения 41 и 47 от нея, в които се подчертава, че такава индивидуална преценка е необходима, за да се осигури реално упражняване от съответните лица на правата и предимствата, които те черпят от тази директива, и по този начин да се улесни бързо и успешно интегриране на тези лица.

69 Необходимостта в този контекст да се вземат предвид личните и много разнообразни обстоятелства на лицата, на които е предоставена международна закрила, се налага в още по-голяма степен с оглед на особената им уязвимост, което именно обосновава предоставянето на тази закрила. Освен това член 20, параграф 3 от Директива 2011/95 предвижда, че при изпълнението на глава VII от тази директива държавите членки вземат предвид особеното положение на уязвимите лица, като например непълнолетни лица, непридружени непълнолетни лица, лица с увреждания, възрастни хора, бременни жени, самотни родители, придружени от непълнолетните си деца, жертви на трафик на хора, лица с психични разстройства и лица, които са били подложени на изтезания, изнасилване или други тежки форми на психологическо, физическо или сексуално насилие.

70 Така мерките за интегриране, посочени в член 34 от Директива 2011/95, трябва да имат за цел не да санкционират лицата, на които е предоставена международна закрила, срещащи трудности при придобиването на знанията, които трябва да се предадат посредством програмите за интегриране, а да улеснят интегрирането на тези лица в обществото на държавите членки в зависимост от техните индивидуални способности.

71 По-специално, особени лични обстоятелства, като възрастта, образованието, финансовото или здравословното състояние на съответното лице, трябва да бъдат взети предвид също с оглед на освобождаването му от задължението да положи успешно изпит като разглеждания в главното производство, когато поради тези обстоятелства посоченото лице не е в състояние да се яви на този изпит или да го издържи. Така, в случай че не положи успешно посочения изпит поради такива обстоятелства, лицето, на което е предоставена международна закрила, трябва да може да представи доказателства за разумните усилия, които е положило, за да издържи същия изпит.

72 Освен това всяко лице, на което е предоставена международна закрила, трябва да бъде освободено от задължението да положи успешно този изпит, ако може да докаже, с оглед на условията на живот и на обстоятелствата, характеризиращи пребиваването му в приемащата държава членка, че вече е действително интегрирано в нейното общество.

73 Впрочем изискваните знания за успешно полагане на такъв изпит трябва да са на основно равнище, без да се надхвърля необходимото за насърчаване на интегрирането на лицата, на които е предоставена международна закрила, в обществото на приемащата държава членка. В този смисъл трябва да се вземе предвид конкретното положение на тези лица, по-специално когато посочените лица все още не са трайно установени в тази държава членка.

74 Във всеки случай неуспешното полагане на такъв изпит не може да се санкционира систематично с глоба. Такава санкция може да се налага само в изключителни случаи, като тези, в които въз основа на обективни данни се разкрива доказана и трайна липса на воля за интегриране на съответното лице. Освен това размерът на подобна глоба във всички случаи не може да е толкова голям, че тя да създава неразумна финансова тежест за съответното лице предвид личното и семейното му положение.

75 В случая глобата, предвидена в разглежданата в главното производство нидерландска правна уредба, се прилага систематично и може да достигне 1 250 евро. Подобна мярка обаче изглежда явно непропорционална спрямо целта, набелязана с тази правна уредба.

76 С оглед на всички гореизложени съображения на първия въпрос следва да се отговори, че член 34 от Директива 2011/95 трябва да се тълкува в смисъл, че допуска национална правна уредба, която задължава лицата, на които е предоставена международна закрила, да положат успешно изпит за проверка на интегрирането в обществото, при условие че:

– изпълнението на това задължение позволява реално отчитане на специфичните нужди и особености на положението на тези лица, както и на конкретните предизвикателства за интеграцията, пред които те са изправени,

– изискваните знания за успешно полагане на този изпит са на подходящо равнище, без да се надхвърля необходимото за насърчаване на интегрирането на посочените лица в обществото на приемащата държава членка, и

– всяко лице, на което е предоставена международна закрила, е освободено от задължението да положи успешно този изпит, ако може да докаже, с оглед на условията на живот и на обстоятелствата, характеризиращи пребиваването му в приемащата държава членка, че вече е действително интегрирано в нейното общество.

Посоченият член 34 обаче трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска неуспешното полагане на такъв изпит да се санкционира систематично с глоба, а също и размерът на тази глоба да е толкова голям, че тя да представлява неразумна финансова тежест за съответното лице предвид личното и семейното му положение.

По втория, третия и четвъртия въпрос

77 С втория, третия и четвъртия въпрос, които следва да се разгледат заедно, запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали член 34 от Директива 2011/95 трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба, съгласно която лицата, на които е предоставена международна закрила, поемат сами всички разходи за курсовете и изпитите по интегриране в обществото. Тя иска също да се установи дали в това отношение е от значение обстоятелството, че тези лица могат да получат държавен заем, за да заплатят тези разходи, и че този заем се опрощава, ако издържат в предвидения срок изпита си за проверка на интегрирането в обществото или в този срок бъдат освободени от задължението за интегриране в обществото или това задължение отпадне.

78 В самото начало следва да се отбележи, че текстът на член 34 от Директива 2011/95 задължава държавите членки да осигуряват достъп до програми за интегриране, каквито преценят за подходящи, или да създават предварителни условия, гарантиращи достъпа до тези програми, без изрично да изключва възможността тези държави да възлагат на лицата, на които е предоставена международна закрила, свързаните с това разходи.

79 Все пак, както следва от точки 62 и 63 от настоящото решение, макар да разполагат със свобода на преценка, държавите членки са длъжни да гарантират, че съдържанието на тези програми, както и практическите условия за организирането им и задълженията, които могат да бъдат възложени на участниците във връзка с това, не възпрепятстват непропорционално ефективния достъп на тези лица до посочените програми или ефективното упражняване от тези лица на другите права и предимства, които те черпят от тази директива.

80 В това отношение следва да се приеме, че предвид специфичните нужди на лицата, на които е предоставена международна закрила, особеностите на тяхното положение, както и особената им уязвимост, принципът на пропорционалност и полезното действие на правото на достъп до програмите за интегриране, предвидено в член 34 от Директива 2011/95, не допускат държавите членки да възлагат на тези лица разходите за мерките за интегриране, които са станали задължителни. Ето защо такива мерки по принцип трябва да са безплатни. Същевременно нито принципът на пропорционалност, нито полезното действие на член 34 са пречка държавите членки евентуално да наложат на лицата, на които е предоставена международна закрила, разполагащи с достатъчно финансови средства, паричен принос, който не е неразумен.

81 В случая обаче от данните, с които разполага Съдът, е видно, че разглежданата в главното производство национална правна уредба по принцип задължава всички лица, на които е предоставена международна закрила, да понесат всички разходи за средствата за интегриране, които могат да бъдат много високи.

82 Несъмнено лицата, на които е предоставена международна закрила, могат да поискат заем в размер до 10 000 евро, за да поемат разходите по програмата за интегриране в обществото, като този заем не трябва да се погасява, ако те издържат всички части на изпитите по тази програма в предвидения срок или ако в този срок са освободени от задължението за интегриране в обществото или това задължение отпадне. Ако обаче не са изпълнили това задължение или са го изпълнили със закъснение, тези лица по принцип трябва да върнат изцяло посочения заем в срок до десет години, като се има предвид обаче, че в отделни случаи при определени условия е възможно пълно или частично опрощаване на дълга.

83 Освен това платежоспособността на длъжника може да се вземе предвид при определянето на размера на вноските, които трябва да се погасяват всеки месец. В случай на недостатъчна платежоспособност на заинтересованото лице министърът определя сумата, която трябва да бъде върната, на 0 евро на месец. Остатъчната сума след десет години, ако има такава, се опрощава, с изключение на просрочените вноски.

84 Макар от съображенията, изложени в точки 82 и 83 от настоящото решение, да следва, че възможността за сключване на договор за заем за покриване на разходите по програмата за интегриране в обществото е замислена по начин, който предполага отчитане в известна степен на индивидуалната платежоспособност на лицето, на което е предоставена международна закрила, това не променя факта, че противно на съображенията, изложени в точка 80 от настоящото решение, това лице по принцип продължава да е задължено да понесе потенциално много високите разходи по тази програма, освен ако издържи в срок изпита за проверка на интегрирането в обществото или бъде освободено от задължението да погаси договорения заем, или това задължение отпадне. Освен това, докато то е длъжно да положи успешно изпита за проверка на интегрирането в обществото, непременно има несигурност както за общия размер на заема, който посоченото лице ще трябва в крайна сметка да погаси, така и за продължителността на периода, в който то ще остане задлъжняло към публичните органи, който може да е много дълъг.

85 При такива условия обстоятелството, че на лицето, на което е предоставена международна закрила, по принцип се възлагат всички разходи за курсовете и изпитите по програмата за интегриране в обществото, опорочава целта за осигуряване на действителното интегриране на това лице в обществото на приемащата държава членка, като му се възлага неразумна

тежест, която възпрепятства не само ефективния достъп на посоченото лице до програмата за интегриране в обществото, но и упражняването от същото лице на останалите права и предимства, които то черпи от Директива 2011/95.

86 С оглед на всички гореизложени съображения на втория, третия и четвъртия въпрос следва да се отговори, че член 34 от Директива 2011/95 трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба, съгласно която лицата, на които е предоставена международна закрила, поемат сами всички разходи за курсовете и за изпитите по интегриране в обществото. Обстоятелството, че тези лица могат да получат държавен заем, за да заплатят тези разходи, и че този заем се опрощава, ако издържат в предвидения срок изпита си за проверка на интегрирането в обществото или в този срок бъдат освободени от задължението за интегриране в обществото или това задължение отпадне, не може да отстрани несъвместимостта на тази правна уредба с посочения член 34.

По съдебните разноски

87 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (голям състав) реши:

1) Директива 2011/95/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 13 декември 2011 година относно стандарти за определянето на граждани на трети държави или лица без гражданство като лица, на които е предоставена международна закрила, за единния статут на бежанците или на лицата, които отговарят на условията за субсидиарна закрила, както и за съдържанието на предоставената закрила

трябва да се тълкува в смисъл, че

допуска национална правна уредба, която задължава лицата, на които е предоставена международна закрила, да положат успешно изпит за проверка на интегрирането в обществото, при условие че:

– **изпълнението на това задължение позволява реално отчитане на специфичните нужди и особености на положението на тези лица, както и на конкретните предизвикателства за интеграцията, пред които те са изправени,**

– **изискваните знания за успешно полагане на този изпит са на подходящо равнище, без да се надхвърля необходимото за насърчаване на интегрирането на посочените лица в обществото на приемащата държава членка, и**

– **всяко лице, на което е предоставена международна закрила, е освободено от задължението да положи успешно този изпит, ако може да докаже, с оглед на условията на живот и на обстоятелствата, характеризиращи пребиваването му в**

приемащата държава членка, че вече е действително интегрирано в нейното общество.

Посоченият член 34 обаче трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска неуспешното полагане на такъв изпит да се санкционира систематично с глоба, а също и размерът на тази глоба да е толкова голям, че тя да представлява неразумна финансова тежест за съответното лице предвид личното и семейното му положение.

2) Член 34 от Директива 2011/95

трябва да се тълкува в смисъл, че:

– **не допуска национална правна уредба, съгласно която лицата, на които е предоставена международна закрила, поемат сами всички разходи за курсовете и за изпитите по интегриране в обществото,**

– **обстоятелството, че тези лица могат да получат държавен заем, за да заплатят тези разходи, и че този заем се опрощава, ако издържат в предвидения срок изпита си за проверка на интегрирането в обществото или в този срок бъдат освободени от задължението за интегриране в обществото или това задължение отпадне, не може да отстрани несъвместимостта на тази правна уредба с посочения член 34.**

Подписи